

Główne myśli i postacie francuskiego materializmu oświeceniowego

Autor tekstu: **Daniel Krzewiński**

Francja była jednym z nielicznych krajów europejskich, których nie ogarnęła reformacja kościelna, którym nie udało się obalić głównej bariery ideologicznej oraz ekonomicznej, mianowicie Kościoła katolickiego. Francuscy wolnomyśliciele i ateści odegrali niemałą rolę w ideologicznym przygotowaniu rewolucji francuskiej, a także wnieśli swój wpływ w kształtowanie późniejszej filozofii materialistycznej. Plejada francuskich filozofów materialistów XVIII wieku – La Mettrie, Holbach, Helwecjusz, Diderot – po raz pierwszy szeroko i otwarcie rozwinęła bojowy sztandar walczącego materializmu.

W odpowiedzi na śmiałą krytykę idealizmu i teologii obskuranci, księża i najemne pismaki obsypywali filozofów-materialistów oszczerstwami i przekleństwami, a ich utwory podlegały konfiskacie i publicznemu paleniu. Francuscy materialści XVIII wieku otwarcie głosili swoje materialistyczne przekonania. Przyrodę, substancję fizyczną, materię uznają za podstawę, początek i źródło wszystkiego, co istnieje. Uznając, że istnieje tylko świat materialny, uważają czas i przestrzeń za nieodłączne od niego. Diderot powiada: „Nie mogę oddzielić nawet w abstrakcji przestrzeni i czasu od istnienia” [1]. Największym osiągnięciem materializmu filozofów francuskich była nauka o wewnętrznej aktywności materii, gdyż jeszcze wówczas panowało wyobrażenie, iż materia to bezwładna, nieruchliwa i bierna masa. Przyjawszy od Newtona pojęcie siły i zbudowany na nim system mechaniki klasycznej, materialści francuscy zdecydowanie występują przeciw teorii pierwszego, boskiego bodźca, który stwarza ruch i siłę. Sam Holbach próbuje dać pojęcie materii, pisze on: „Tak więc materią w ogólności jest dla nas wszystko to, co pobudza w jakikolwiek sposób nasze zmysły.” [2]

Rewolucyjne były także ich poglądy odnośnie do świadomości ludzkiej. Ogólną podstawę świadomości znajdowali oni we wrażliwości zmysłowej. Wrażliwość zmysłowa jest jedną z najbardziej złożonych cech materii. Człowiek i jego życie organiczne i psychiczne, jest tylko dziełem przyrody, całkowicie uwarunkowane jej prawami i spod mocy przyrody wyzwolić się nie może. W świecie nic nie dzieje się bez przyczyny. Każda przyczyna ma swój skutek. Skutek raz wywołany staje się ze swej strony przyczyną nowego zjawiska.

Przyroda jest nieogarnionym łańcuchem przyczyn i skutków, nieprzerwanie wynikających nawzajem ze siebie. Diderot w jednej ze swych pierwszych prac „List o ślepcach dla użytku tych co widzą” pisze: "Czymże jest ten świat, panie Holmes? — Pyta Saunderson – Układem podatnym na nagłe zmiany, wskazujące na stałą dążność do niszczenia, zmiennym następstwem bytów, które komunikują się, wypierają się i znikają, przejściową symetrią, chwilowym porządkiem" [3]. Pierwotnej wrażliwości fizycznej pod wpływem bodźców powstają zdolności umysłu: pamięć, uwaga, wyobraźnia. Człowiek postrzegany jest jako instrument muzyczny obdarzony wrażliwością i pamięcią. Materialści francuscy, uznając wrażenia za obrazy świata zewnętrznego, rozciągali konsekwentnie teorię odbicia i na proces myślenia logicznego. Wszelką prawdę wypowiedaną przez człowieka można sprowadzić do realnych przedmiotów i stosunków danych człowiekowi we wrażeniach.

Metoda poznania naukowego materialistów francuskich opiera się na ich sensualistycznej teorii poznania. W walce z idealistyczną metafizyką kierują oni główny ogień przeciwko scholastyce i spekulacji. Poszukując odpowiedniej metody poznania, która by nie pozwoliła myśli oderwać się od przyrody, materialści francuscy XVIII wieku opierają się przeważnie na doktrynach materialistów angielskich — Bacona, Hobbesa, Locke'a. Mimo to jednak uwidaczniają się między nimi różnice. Nauka materializmu francuskiego o poznaniu zawierała wiele płodnych i postępowych idei. Przejawszy zdobycze myśli materialistycznej poprzedniej epoki, rozwinąwszy je i wzbogaciwszy, materialści francuscy stworzyli teorię poznania, która stała się punktem wyjścia dalszego rozwoju. Pozytywne osiągnięcia materializmu francuskiego to przede wszystkim uzasadnienie i obrona materialistycznej teorii odbicia oraz dążenie do wprowadzenia całego procesu poznania z oddziaływania świata zewnętrznego na organy zmysłowe. I wreszcie znaczenie teorii poznania materializmu francuskiego polega na niewzruszalnej wierze w siłę rozumu, oświecenia, będących dobrodziejstwem dla ludzkości.

Bibliografia:

1. Diderot D., *System przyrody*, t. I-II, Warszawa 1957.

2. Tatarkiewicz W. *Historia filozofii*, t. II, Warszawa 2002.
3. Holbach P., *System przyrody*, t. I-II, Warszawa 1957.

Przyczyny:

- [1] Diderot, *Oeuvres completes*, t. IX, Paris 1875, s. 254.
- [2] Holbach, *System przyrody*, t. II, Warszawa 1957, s. 149.
- [3] Diderot, *Wybór pism filozoficznych*, Warszawa 1953, s. 217.

Daniel Krzewiński

Magister historii, nauczyciel z Brzegu.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 17-11-2008)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6202) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6202>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl